

A FENNTARTHATÓSÁG ÉS AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS KAPCSOLATA

Napjainkban a klímaváltozás, az iparszerű mezőgazdasági termelés kedvezőtlen hatásai és az egészségügyi kockázatok növekedése miatt a gazdálkodás és a fogyasztás terén egyre fontosabbá válik a fenntarthatóság és a környezettudatosság (KSH).

Az ökológiai gazdálkodás nem újkeletű termelési módszer, hisz őseink egészen a 20. század elejéig hasonló formában állították elő a megélhetésükhöz szükséges javakat. Vegyszerek nélkül, szerves trágyázással, állati és kézi munkával állították elő a szükséges táplálékokat. Az organikus gazdálkodás az ökológiai fogalmán alapszik, innen erednek az „ökológiai”, „biológiai” jelzők is. Az ökológiai gazdálkodás célja a fenntartható fejlődés biztosítása, amelynek során újra és újra visszanyúl a helyben rendelkezésre álló tartalékokhoz. Legfontosabb alapelvei közé tartozik, a talaj és a környezet védelme (SZENTE, 2005).

Európában az ökológiai gazdálkodás kezdetei az 1920-30- as évekig nyúlnak vissza, amikor a mezőgazdasági termelékenység, a jövedelmezőség és a termékminőség romlani kezdett (JÁRÁSI, 2009). A fejlett országokban ekkor a nitrogén- túltrágyázás jelei mutatkoztak, az állatoknál pedig a fehérje-túltáplálás miatt termelékenységi problémák adódtak. Ennek elutasítása hívta életre az ökológiai gazdálkodást (SZENTE, 2005). A két világháború között a német mezőgazdaság megoldást keresett a gondokra. Rudolf Steiner nevéhez fűződik a biodinamikus gazdálkodás létrejötte, ma Demeter néven ismerjük. Steiner szerint az egészséges gazdaságnak mindent magának kell előállítania, amire szüksége van (JÁRÁSI, 2009).

Roszik szerint az ökológiai gazdálkodás egy olyan fenntartható gazdálkodási módszer, amit előírás, jogszabály deklaráció. Ez azt jelenti, hogy bármely lezárt ciklusának végén a környezete állapotának legalább olyanoknak kell lennie, mint a ciklus kezdetén volt. A környezet fenntarthatósága azonban csak akkor valósítható meg, ha a gazdálkodó ember a tevékenységét jövedelmezően, biztonsággal végezheti, ennek hiányában tönkremegy, ezzel a gazdálkodás környezeti fenntarthatósága is elenyészik (ROSZIK, 2004).

Ángyán azonban nem az ökológiai gazdálkodást tartja a fenntarthatóság egyedüli zálogának, hanem a fenntartható gazdálkodási stratégián belül megkülönbözteti a biodinamikus, ökológiai és az integrált gazdálkodást (ÁNGYÁN, 1995).

Az ökológiai, organikus gazdálkodásban a termék- előállítás folyamatára, a biológiai gazdálkodásban vagy biotermelésben az előállított termékre helyezik a hangsúlyt. Mindhárom tevékenységben az egészségre, a környezet megóvására, a méltányosságra és a gondosságra – vagyis nem használnak olyan anyagot, eszközt, eljárást, ami kárt okozhat – helyezik a hangsúlyt. Az ökológiai gazdálkodási irányzat a rendelkezésre álló erőforrások biológiai körforgalmára alapul, ami elsősorban a külső vásárlások minimalizálásában, a talajerő-utánpótlásban nyilvánul meg. Az organikus gazdálkodás a természetes anyagokra és folyamatokra alapozódik, s talán pontosabban fejezi ki a törekvés lényegét, mint az ökológiai gazdálkodás. A biotermelésben az előzőektől eltérően az előállított végtermék, a biotermék játszik meghatározó szerepet, ami szigorú előírások és „biokontroll” mellett zajlik. Ezek az eljárások elsősorban a választható termékek bővítését szolgálják, és speciális fogyasztói igényt elégítenek ki. Az ökológiai, organikus gazdálkodásra és a biotermelésre az alacsonyabb termésátlagok és hozamok, magasabb fajlagos költségek, korlátozott piaci lehetőségek és a termőhely óvása a jellemző (FEHÉR, 2005).

Az öko- (vagy bio-) gazdálkodás a természetidegen anyagok felhasználása nélkül állítja elő termékeit. Olyan fenntartható, változatos, kiegyenlített, környezetmegóvó, jövedelmező rendszerek létrehozására törekszik, amelyek értékes, egészséges táplálékot állítanak elő (SÁRKÖZY, 1998).

Fehér (2005) szerint az ökológiai gazdálkodás túlmutat a hagyományos értelemben vett mezőgazdálkodáson. Az ökológiai gazdálkodó olyan szolgáltatásokat végez, illetve olyan jószágok fennmaradását biztosítja, amelyek értéke a hagyományos közgazdaságtan eszközeivel

és számítási módszereivel mutatható ki. Itt elsősorban a környezet és a természet védelmére, a korábban megbillent egyensúlyok helyreállítására, új rekreációs lehetőségek teremtésére, az ún. externális hatásokra gondolunk, amelyek sajátos közjavakhoz kapcsolódnak.

Az ökológiai gazdálkodás hazánkban is egyre nagyobb teret hódít, s az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk után még nagyobb lendületet vesz. Az 2092/91 EGK rendelet egyenrangúnak ismeri el az egyes tagországokban használatos elnevezéseket. Az esetek 33 százalékában ugyanis az ökológiai, 55 százalékban a bio, míg 12 százalékban szerves gazdálkodásról beszélnek. A hazai jogi szabályozásban (140/1999. kormányrendelet és 2/2000. FVM- KÖM együttes rendelet) az „ökológiai” jelző az elterjedt (JÁRÁSI, 2009).

Járási munkáját Roszík is alátámasztja, miszerint az ökológiai gazdálkodás jogszabályok által pontosan körülhatárolt gazdálkodási rendszer, és csak az e rendszerből származó termékeket szabad ökológiai, biológiai (bio) és organikus jelöléssel forgalmazni az Európai Közösségben. Az ökológiai gazdálkodás a hivatalos kifejezés (ROSZÍK, 2010).

Szakmai körökben azonban az „öko” és a „bio” kifejezéseket szinonimaként szokták használni. Továbbá a két fogalmat azonosan használják a termék, illetve a termék-előállító folyamatra. Alvincz és Koltai (2009) véleménye szerint a „bio” kifejezést inkább a termékre célszerű vonatkoztatni, a termelési eljárás jelölésére megfelelőbbnek tűnik az ökológiai elnevezés, tehát biotermékekről és ökológiai gazdálkodásról beszélhetünk. Az ökológiai gazdálkodás a természeti környezettel szoros harmóniában lévő termelő tevékenységet jelent, bizonyos szempontból pedig szociális aspektusokkal is bír.

Általánosan ismert és korábban elfogadottak szerint az ökológiai gazdálkodók világszövetsége, az IFOAM (*International Federation of Organic Agriculture Movements*) meghatározása: „Az ökológiai mezőgazdaság magában foglalja az összes olyan mezőgazdasági rendszert, amely környezeti, szociális, gazdasági szempontból egyaránt fenntartható, és egészséges élelmiszerek, termékek előállítását biztosítja. Óvja a talaj termékenységét, mint a sikeres gazdálkodás kulcsát. Előtérbe helyezve a növények, állatok és a talaj természetes egyensúlyát, célul tűzi ki a mezőgazdaság és a környezet minőségnek javítását. Jelentősen lecsökkenti a külső energiaforrások bevitelét tartózkodva a szintetikus műtrágyák és növényvédő szerek használatától. Helyettük a terméshozam és az ellenálló képesség növelése érdekében a természet folyamatait engedi érvényesülni.” Az IFOAM legújabb definíciója szerint „Az ökológiai mezőgazdaság olyan gazdálkodási rendszer, amely fenntartja a talaj, az ökoszisztémák és az emberek egészséges állapotát. Inkább az ökológiai folyamatokra, a biodiverzításra és a helyi feltételekhez igazított körfolyamatokra épül, mintsem a káros hatásokkal járó, kívülről bevitt anyagok használatára. Az ökológiai gazdálkodás a hagyomány, innováció és tudomány ötvözésével jótékony hatással van a közösen használt környezetre és elősegíti a méltányos kapcsolatok létrejöttét valamint a jó minőségű életet valamennyi érintett számára”¹.

Az ökológiai termelés az egyetlen, uniós szinten egyértelműen meghatározott, és a 834/2007/EK rendelet által jogilag szabályozott termelési rendszer, amely „a mezőgazdaság terén egy olyan, fenntartható irányítási rendszer létrehozását” célozza meg, amely „tiszteletben tartja a természet rendszereit és körfolyamatait”, és olyan módokon állít elő kiváló minőségű élelmiszert, hogy az „nem károsítja a környezetet, emberi egészséget, a növények és az állatok egészségét és jólétét” (IFOAM EU GROUP, 2010: 5.o.).

Az ökológiai gazdálkodás az egyik leggyorsabban fejlődő gazdálkodási módszer a világon napjainkban. A gyors terjedését az magyarázza, hogy sokat – fogyasztók, termelők – környezetileg leginkább fenntartható mezőgazdálkodási gyakorlatnak tartják, amely egészséges, biztonságos élelmiszert biztosít a fogyasztók részére.

¹ <http://www.biokutatas.hu/biogazdalkodas>

CAPTIVATE project, funded under the Erasmus + program of the European Union, is dedicated to knowledge transfer and vocational training of farmers and agricultural advisors related to the current EU strategic lines, such as the Green Deal, Farm to Fork Strategy and Organic Action Plan. One of the CAPTIVATE's main objectives is that farmers better understand conditionality, eco-scheme and rural development regulations, they choose and participate in the certain schemes with more responsibility and awareness, carrying out the new CAP measures more effectively.

A cikk elsősorban a termelőknek és a szaktanácsadóknak nyújt alapvető információkat az ökológiai gazdálkodás jelenlegi helyzetéről. A CAPTIVATE program keretében a fenntartható és az ökológiai gazdálkodás témaköréről ad ismereteket.

Felhasznált irodalom

1. Alvincz J. – Koltai J. P. (2009): Az ökológiai gazdálkodás hatékonysági kérdései. Gazdálkodás. LIII. évf. 2. sz. 156-167. o.
2. Ángyán J. (1995): Fenntartható, alkalmazkodó tájgazdálkodás. Környezet és fejlődés. V. évf. 1. sz. 8. o.
3. Fehér A. (2005): A vidékgazdaság és a mezőgazdaság. Agroinform Kiadó, Budapest, 334. o.
4. IFOAM EU GROUP (2010): A mezőgazdaságnak és az élelmiszertermelésnek meg kell felelnie a jövő kihívásainak. Hogyan profitálhat az EU az ökológiai gazdálkodási rendszerekből összetett szakpolitikai céljainak elérésében? Brüsszel. 53.o.
5. Járasi É. Zs. (2009): Az ökológia gazdálkodás növekedésének ökonómiai feltételei és lehetőségei az Európai Unióban. Gödöllő, Szent István Egyetem, Doktori (PhD) Disszertáció 150. o.
6. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/okogazd/index.html#abiogazdtkodshelyzetem_agyarorszgon
7. Roszík P. (2004): Az ökológiai gazdálkodás alakulása a világon. MONTABIO- füzetek III. 73-84. o.
8. Roszík P. (2009): Új ökológiai gazdálkodási támogatás? Biokultúra. XIX. évf. 1. sz. 3. o.
9. Sárközy P. (1998): Biogazdálkodás. Budapest, Agro-21 Füzetek. 2. sz. 46. o.
10. Szente V. (2005): Az ökoélelmiszerek termelésének, kereskedelmének gazdasági és piaci összefüggései. Kaposvár, Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar, PhD. értekezés, 154. o.

Funded by
the European Union